

بخشی از فون کفشدوزکهای خوزستان

محمد سعید مصدق و فرحان کچیلی^۱

چکیده:

از سال ۱۳۶۶ لغایت ۱۳۶۸ به مدت دو سال با مسافرت به نقاط مختلف خوزستان به خصوص مناطق زیر کشت محصولات کشاورزی و باغات، کفشدوزکها و نوزادان آنها جمع آوری گردید. تعدادی از نمونه‌های تشخیص داده شده بشرح زیر می‌باشد که متعلق به ۱۶ گونه و یازده جنس هستند:

1. *Adalia bipunctata* (L.)
2. *Adonia variegata* (Goeze)
3. *Chilocorus bipustulatus* (L.) -
iranensis Iperti
4. *Coccinella septempunctata* L.
5. *C. undecimpunctata* L.
6. *Propylaea (=Halysia) quatuordecimpunctata* (L.)
7. *Epilachna chrysomelina* Fourc
8. *Hippodamia tredecimpunctata* (L.)
9. *Hyperaspis* sp.
10. *Hyperaspis polita* Weise
11. *Scymnus (Nephus) quadrimaculatus* -
(Herbst)
12. *Nephus includens* Kirsch
13. *Nephus* sp. near *fenestratus* Sahlberg
14. *Scymnus levailanti* Mulsant
15. *Exochomus nigripennis* (Erichson)
16. *Stethorus gilvifrons* (Mulsant)

شماره ۴ توسط فرحبخش (۱۳۴۰) و شماره‌های ۳ و ۱۱ توسط قریب (۱۳۵۱) و شماره ۸ توسط وجدانی (۱۳۴۳) قبلاً^۲ از خوزستان گزارش شده که در این بررسی نیز جمع آوری گردید. از بین کفشدوزکهای فوق شماره ۷ از آفات صیفی جات و بقیه شامل حشرات مفیدی

می‌باشند که در کنترل شته‌ها، شپشکها و کنه‌های نباتی نقش موثری دارند.

بررسی نوشته‌ها:

فرحبخش (۱۳۴۰) کفشدوزک ۷ نقطه‌ای *Coccinella septempunctata* L. و قریب (۱۳۵۱) کفشدوزک‌های *Chilocorus bipustulatus* L. Var. *ira-nensis* و *Scymnus (Nephus) quadrimaculatus herbst* وجدانی (۱۳۴۳) *Hippodamia tredecimpunctata* را از خوزستان گزارش کرده‌اند.

روش کار:

با مسافرت به نقاط مختلف خوزستان، گونه‌های مختلف کفشدوزکها از مزارع صیفی، گندمیان، یونجه، ذرت، ماش، سایر گیاهان زراعی، درختان مثمر و غیر مثمر و نباتات زینتی در فصول مختلف جمع‌آوری گردید. همزمان با جمع‌آوری، رژیم غذایی آنها در مزارع مختلف مورد بررسی اجمالی قرار گرفت. در جمع‌آوری کفشدوزکها از روش تور زدن، تکان دادن گیاهان روی الک و جمع‌آوری مستقیم استفاده شد. جهت شناسایی کفشدوزکها از دستگاه تناسلی^۱ آنها اسلاید تهیه و با استفاده از منابع موجود تعیین هویت گردید (Chapin, 1974; Gordon, 1985; Hodek, 1973). بعضی از کفشدوزکهای مشکوک جهت تعیین هویت به موزه^۲ بریتانیا، بخش حشره شناسی اکادمی علوم لنینگراد شوروی و موزه تاریخ طبیعی چکسلواکی ارسال گردید.

نتایج:

زیر خانواده Scymninae
الف - قبیله Scymninae

Scymnus (Nephus) quadrimaculatus Herbst - ۱

محل جمع آوری : شادگان
 تاریخ جمع آوری : شهریورماه ۶۷.
 رژیم غذایی : نوزاد و حشره کامل از شپشکهای خرما تغذیه می نمایند .
 * این کفشدوزک توسط قریب از اروندکنار بر روی نخیلات آلوده به شپشک گزارش
 شده است (قریب ، ۱۳۵۱) .

۲ - *Scymnus levailanti* Mulsant

محل جمع آوری : اهواز ، سوسنگرد
 تاریخ جمع آوری : ۶۸/۲/۲۷ ، ۶۸/۲/۲۰ ، ۶۸/۳/۱ ، ۶۸/۳/۹ ، ۶۸/۳/۲۳ ، ۶۸/۳/۱
 رژیم غذایی : از شته‌های موجود بر روی زردآلو، ذرت و سپردار خرما
 (*Parlatoria blanchardi*) تغذیه نماید .

۳ - *Nephus includens* Kirsch

محل جمع آوری : اهواز
 تاریخ جمع آوری : ۶۶/۹/۱۸ و تابستان ۱۳۶۷ .
 رژیم غذایی : تغذیه از شپشک آرد آلوده مرکبات - *Planococcus citri*
 (Risso) بر روی لیمو شیرین و توت سفید .

۴ - *Nephus* sp. near *Fenestratus* Sahlberg

محل جمع آوری : اهواز
 تاریخ جمع آوری : ۶۶/۹/۱۸ و تابستان ۱۳۶۷ .
 رژیم غذایی : تغذیه از شپشک آرد آلود جنوب - *Nipaeococcus viridis*
 (Newstead) روی لیمو شیرین و توت سفید .

ب - قبیله Stethorini

۱ - *Stethorus gilvifrons* (Mulsant)

محل جمع آوری : اهواز، شادگان، سوسنگرد
 تاریخ جمع آوری : ۶۶/۴/۱۱ ، ۶۶/۹/۱۸ ، ۶۷/۲/۹ ، ۶۸/۲/۲۰ ، ۶۸/۳/۹

رژیم غذایی: تغذیه از کنه‌های خانواده Tetranychidae موجود بر روی کرچک و گل ستاره‌ای، شته‌های موجود بر روی داوودی و زردآلو، شپشک آردآلود، لیموشیرین و توت و شپشک خرما.

ج - قبیله Hyperaspini

۱ - *Hyperaspis* sp.

محل جمع آوری: اهواز

تاریخ جمع آوری: ۶۶/۹/۱۸ و تابستان ۱۳۶۷.

رژیم غذایی: تغذیه از شپشک آردآلود جنوب *Nipaecoccus viridis* (Newstead) روی لیمو شیرین و توت سفید.

۲ - *Hyperaspis Polita* Weise

محل جمع آوری: اهواز

تاریخ جمع آوری: ۶۶/۹/۱۸ و تابستان ۱۳۶۷

رژیم غذایی: تغذیه از شپشک آردآلود جنوب *Nipaecoccus viridis* (Newstead) روی لیمو شیرین و توت سفید.

زیر خانواده: Chilocorinae

الف - قبیله Chilocorini

۱ - کفشدوزک نقابدار دولکهای *Chilocorus bipustulatus* L. *iranensis* IPerti

محل جمع آوری: اهواز

تاریخ جمع آوری: ۶۸/۲/۲، ۶۸/۲/۱۴

رژیم غذایی: تغذیه از شته‌های موجود در روی پده، ذرت و گل ستاره‌ای.
* این کفشدوزک توسط قریب از اروند کنار، اهواز، شادگان بر روی درختان آلوده به شپشک معمولی خرما و سایر شپشکها جمع آوری و گزارش شده است (قریب، ۱۳۵۱).

۲ - *Exochomus nigripennis* (Erichson)

محل جمع آوری: اهواز

تاریخ جمع آوری: ۶۸/۲/۷، ۶۸/۲/۱۴، ۶۸/۳/۵

رژیم غذایی: تغذیه از شته‌های موجود بر روی پده، ذرت و گل ستاره‌ای.

زیر خانواده Coccinellinae

الف - قبیله Coccinellini

۱ - *Adonia variegata* Goeze

محل جمع آوری: اهواز

تاریخ جمع آوری: ۶۶/۳/۱۵، ۶۸/۲/۱۲

رژیم غذایی: شته

۲ - کفشدوزک دو نقطه‌ای *Adalia bipunctata* L.

محل جمع آوری: شوشتر، اهواز، ملاثانی

تاریخ جمع آوری: ۶۶/۱/۲۳، ۶۶/۶/۲۹، ۶۶/۷/۲۱، ۶۸/۲/۶، ۶۸/۷/۱۲

رژیم غذایی: شته خالدار یونجه (*Therioaphis maculatum* Backt)

شته سبز هلو (*Myzus persicae*)، شته *Hydaphis*

coriandri موجود بر روی رازیانه و گشنیز و شته‌های

موجود بر روی پده، شقایق، جعفری و داوودی، شته مومی

و شته سبز کلم گل.

۳ - کفشدوزک هفت نقطه‌ای: *Coccinella septempunctata* L.

محل جمع آوری: اهواز، شوشتر، ملاثانی، اندیمشک، عبدالخان، بهبهان،

رامهرمز، حمیدیه، سوسنگرد، بستان و دشت آزادگان.

تاریخ جمع آوری: در تمام فصول سال وجود داشته و جمع آوری گردید.

رژیم غذایی: تغذیه از شته خالدار یونجه - (*Therioaphis macula*)

(*Aphis craccivora* Backt) شته بر روی

لوبیا و باقلا، شته سبز هلو (*Myzus persicae*)، شته

Schizaphis graminum بر روی سودان گراس، شته

جالیز *Aphis gossypii* و شته‌های موجود بر روی پده

گندم، چغندر قند، ماش، کهور، کوگب، گل ستاره‌ای، رز،

دارائی، ذرت.

۴ - کفشدوزک یازده نقطه‌ای *Coccinella undecimpunctata* L.

محل جمع آوری: اهواز، شوشتر، ملاثانی، الهایی، بهبهان، حمیدیه، سوسنگرد.

تاریخ جمع آوری: از بهمن ماه لغایت آبانماه سالهای ۱۳۶۶ و ۱۳۶۸.

رژیم غذایی: شته سبز هلو *Myzus persicae*، شته جالیز *Aphis*

gossypii شته خالدار یونجه *Therioaphis maculatum*

شته *Hydaphis coriandri* Backt بر روی شوید و

شته *Schizaphis graminum*

۵ - کفشدوزک کروی *Oenopia conglobata* (L.)

محل جمع آوری: اهواز، شوشتر

تاریخ جمع آوری: شهریورماه ۶۶

رژیم غذایی: شته‌های یونجه و شته ذرت

۶ - کفشدوزک شطرنجی (چهارده لکه‌ای) - *Propylaea (Halysia) quatuordecimpunctata*

محل جمع آوری: شادگان، اهواز

تاریخ جمع آوری: ۶۶/۴/۱۱، ۶۸/۳/۹

رژیم غذایی: تغذیه از کنه‌ها و شپشکهای نباتی

زیر خانواده *Epilachninae*

الف - قبیله *Epilachnini*

۱ - کفشدوزک خربزه *Epilachna chrysomelina* Foure

Syn: *Henosepilachna elaterii* (Rossi)

محل جمع آوری: اهواز، ملاثانی، شوشتر، عبدالخان، شادگان و حمیدیه.

تاریخ جمع آوری: ۶۶/۲/۱۰، ۶۶/۴/۱۱، ۶۶/۶/۲۴، ۶۶/۷/۵، ۶۶/۷/۲۸، ۶۶/۷/۲۸، ۶۶/۷/۲۸، ۶۶/۷/۲۸

۶۸/۱۲/۲۶، ۶۷/۹/۶

رژیم غذایی: تغذیه از برگهای خیار، خیار چنبر، خربزه، خربزه شادگان، هندوانه، هندوانه ابوجهل، کدوی قلیانی و کدوی گرجی (کدوی مخصوص مورد استفاده برای کدوی زنبور عسل در - اسفراین خراسان).

بحث:

محصولات زراعی و درختان میوه، مورد حمله آفات زیادی بخصوص شته‌ها، شپشک‌ها و کنه‌های نباتی قرار می‌گیرد و همه ساله خسارت زیادی به این محصولات وارد می‌شود. سمپاشی‌های بی‌رویه علاوه بر نابودی انگل‌ها و شکارچی‌ها سبب بروز مقاومت در آفات می‌شود که بروز این مقاومت‌ها از مدتها قبل در ایران شروع شده که باید مورد توجه و رسیدگی سریع قرار گیرد. نتیجه این کار گذشته از بالا بردن هزینه سمپاشی، مسئله باقیمانده سموم بر روی محصولات کشاورزی، سلامت جامعه را در معرض خطر قرار می‌دهد.

بررسی‌های دو ساله در طول اجرای این طرح نشان داد که کفشدوزکها در نقاط مختلف استان در کاهش جمعیت شته‌ها، شپشک‌ها، کنه‌های نباتی و حتی حشراتی نظیر سرخرطومی یونجه نقش اساسی دارند. در صورت تهیه انسکتاریوم بمنظور پرورش و رهاسازی به موقع کفشدوزکها، می‌توان بسیاری از آفات را در این استان کنترل و نیاز به سمپاشی را برطرف و یا به حداقل تعداد دفعات کاهش داد.

لازم به یادآوری است که به علت وسعت استان و کوتاه بودن زمان اجرای طرح، امکان دارد گونه‌های دیگر از کفشدوزکها بخصوص در مناطق کوهستانی و جنگلی شمال خوزستان وجود داشته باشند که در آینده باید توسط پژوهشگران مورد مطالعه قرار گیرند.

تشکر و قدردانی:

بدینوسیله از زحمات آقای دکتر عزیزاله علیزاده معاونت محترم پژوهشی در زمان اجرای طرح و اعضای محترم کمیسیون پژوهشی دانشگاه که اعتبار مالی این طرح را تامین نمودند و همچنین از کلیه کارکنان محترم واحد پژوهشی دانشگاه سپاسگزاری می‌شود.

منابع مورد استفاده

- ۱ - فرحبخش، قدرت اله - ۱۳۴۰ - فهرست آفات مهم نباتات و فرآورده های کشاورزی ایران . نشریه شماره ۱ - قسمت حفظ نباتات وزارت کشاورزی - ۱۵۳ صفحه .
- ۲ - قریب ، عبدالرضا - ۱۳۵۱ - سپردار معمولی خرما - *Parlatoria blanc-hardi* Targ (Homoptera: Diaspididae) مجله آفات و بیماریهای گیاهی . شماره ۳۴ - صفحه ۱۰ - ۱۷ .
- ۳ - وجدانی ، صمد - ۱۳۴۳ - کفشدوزکهای سودمند و زیان آور ایران - دانشگاه تهران . نشریه شماره ۶۵ گروه گیاهپزشکی دانشکده کشاورزی - ۱۰۱ صفحه .
- 4 - Chapin, E.A. 1974. The Coccinellidae of Louisiana (Insecta: Coleoptera). Louisiana St. Univ. Exp. Bull. No. 682: 1-87.
- 5 - Gordon, R.D. 1985. The Coccinellidae (Coleoptera) of America North of Mexico. Journal of the New York Entomological Society. New York, 93(1), 912pp.
- 6 - Hodek, I. 1973. Biology of Coccinellidae, Academia, Czechoslovak Acad. Sci., Prague, 260 pp.

SOME OF THE LADY-BIRDS(COCCINELLIDAE) FAUAN OF KHUZESTAN, SOUTHWEST, IRAN.

M.S. Mossadegh and F. Kocheili

Department of Entomology, College of Agriculture, Shahid Chamran University
Ahwaz-Iran.

SUMMARY

From May 1987 to June 1989 during a faunistic survey, the larvae and adults of the lady-birds family(Coccinellidae) were collected from cultivated, noncultivated plants, the orchards and other trees and bushes in different parts of the Khuzestan province, southwest, Iran. Some of the species were sent to Department of Entomology Academy of Science, USSR, and National Museum(Natural History), Czechoslovakia for confirmation. Some of the species that had been identified, Belong to 16 species and 11 genera are as follow:

- 1 .*Adalia bipunctata* (L.)
- 2 .*Adonia variegata* (Goeze)
- 3 .*Chilocorus bipustulatus* L. *iranensis* Iperti
- 4 .*Coccinella septempunctata* L.
- 5 .*C. undecimpunctata* L.
- 6 .*Propylaea* (= *Halysia*) *quaturodecimpunctata* L.
- 7 .*Epilachna chrysomelina* Foure
- 8 .*Hippodamia tredecimpunctata* (L.)
- 9 .*Hyperaspis* sp.

-
10. *Hyperaspis polita* Weise
 11. *Scymnus (Nephus) quadrimaculatus* (Herbst)
 12. *Nephus includens* Kirsch
 13. *Nephus* sp. near *fenestratus* Sahlberg
 14. *Scymnus levailanti* Mulsant
 15. *Exchomus nigripennis* (Erichson)
 16. *Stethorus gilvifrons* (Mulsant)

Only 4 species of the lady - birds have been recorded earlier from Khuzestan. Number 4 by Farahbakhsh(1961), number 3 and 11 by Gharib(1972) and number 3 by Vojdani (1965) that have been reported earlier, were also collected in this survey. Among the species collected number 7 is a pest of cucurbits and the rest prey on various species of aphids, mites and coccids.